

References

1. Pilhanchuk, A., and Kuzmenko, V. 2012. Rozvytok liderskykh yakostei u maibutnikh psykhologiv [Development of leadership qualities in future psychologists]. *Humanitarian Bulletin of the Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after G. Skovorody*, 25, pp. 412–415.
2. Jeffrey, A. Krames. 2005. Jack Welch and 4 E's of leadership. McGraw-Hill Education.
3. Kolpakov, V., Anisimov O. 2005. Liderstvo – faktor suspilnoho rozvytku [Leadership – a factor of social development]. *Personnel*, 9, pp. 66–74.
4. Ognevyuk, V. O. 2019. Ukrainskyi uchytel: kroky na zustrich [Ukrainian teacher: steps to meeting]. *Director of the school, lyceum, gymnasium*, 19(2), pp. 15–24.

УДК 373.2.015.31:17.022.1-053.4(045)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Микуліна А. К., Михайлова К. В.

THE FORMATION OF MORAL AND SPIRITUAL POTENTIAL AT CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

Mykulina Antonina, Mikhailova Kateryna

У статті розкрито проблема морально-духовного виховання дітей дошкільного віку та здатність вихователя знаходити засоби впливу на вихованців, які сприяли б пробудженню у них вищих духовних почуттів. Визначені ефективні засоби формування духовного виховання дошкільників. Подано рекомендації для педагогів і батьків щодо морально-духовного розвитку дітей.

Зроблено висновок про те що духовний розвиток людини починаюся з самого раннього віку і тривати все її життя, а формування духовності дитини відбувається під впливом людей, які її оточують.

Ключові слова: духовність, особистість, духовно-моральне виховання, мораль, моральні якості особистості, духовні почуття.

The article has revealed the problem of moral and spiritual education of children of preschool age and the ability of the educator to find means of influencing the pupils that would contribute to the awakening of higher spiritual feelings to them.

It has been noted that spiritual development remains one of the least developed spheres of pedagogical work nowadays, and the problem of upbringing spirituality among children from an early age is extremely relevant in the pedagogical activities of preschool teachers, parents and the society.

The author of the article has defined the concepts of "spirituality" and "morality", and has revealed effective means, forms and methods of forming the spiritual potential of preschoolers.

It has been emphasized that the educator should become the spiritual center for children, be able to unite them and their parents into a single team, create a positive atmosphere in it, saturated with mutual feelings of friendship and love, and provide recommendations for teachers and parents regarding the moral and spiritual development of children.

It has been concluded that the spiritual development of a person begins from an early age and lasts throughout his or her life, and the formation of a child's spirituality is influenced by the people surrounding him or her.

Key words: *spirituality, personality, spiritual and moral education, morality, moral qualities of a person, spiritual feelings.*

Сучасні діти зростають у складний час, коли життя людей зазнає стрімких змін і руйнуються стереотипи, норми, і навіть усталені, здавалося б, моральні принципи зазнають тиску та негативного впливу. Жорстокість, насильство, бруталність дедалі більше нагадують про себе.

Сьогодні є потреба говорити про духовність, оскільки в соціумі щоразу переконливіше домінує установка на усвідомлення кожним своєї єдності насамперед із Всесвітом, а вже потім зі своїми етнічними витоками. Кожна особистість – це динамічна система, розвиток якої залежить від рівня сукупної фізичної, інтелектуальної, психічної та духовної діяльності людини. Це вимагає від педагога високої культури і відповідних знань [1]. Педагогам важливо вчити малят аналізувати свої думки, почуття, вчинки і прагнути вищого, чистішого, добрішого.

Видатні педагоги минулого Я. Коменський, К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський; сучасні корифеї дошкільної освіти О. Кононко, Т. Поніманська, Н. Лисенко і ін. наголошують, що саме моральна вихованість дошкільника є підмурівком його духовно-душевного розвитку, що триада духовність – душевність – моральність – важливий ланцюг виховної роботи [4].

Сучасні педагоги і батьки здебільшого дійшли згоди в тому, що для духовного розвитку дитини украй важливими є її релігійні, її високоморальні світські ціннісні орієнтири, які маленькими часточками закладають могутнє підґрунтя довершеної духовності завтрашньої дорослої людини [5].

Але поряд з цим слід визнати, що саме духовний розвиток залишається сьогодні однією з найменш освоєних сфер педагогічної роботи.

Як бачимо, проблема виховання духовності у дітей з самого раннього віку нині надзвичайно актуальна, можна сказати номер один у педагогічній діяльності вихователів дошкільного закладу, батьків та громадськості.

Метою статті: розкрити засоби впливу вихователя закладу *дошкільної освіти* на формування у дошкільників духовно-моральних якостей особистості.

Духовність – це сукупність психічних явищ, що характеризують внутрішній, суб'єктивний світ людини, основні риси культурної спрямованості особистості, її життєві інтереси, переконання, погляди, ідеали, світогляд, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе, її осмислення, бажання, воля, естетичні й моральні почуття [6].

Мораль (від лат. *mores* – звичаї) – система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей [4].

Як бачимо, поняття духовності та моралі органічно переплітаються між собою. В особі людини вони теж, по суті, мають спільну репрезентацію, оскільки стосуються виявлення трьох її головних сил або здібностей, до яких належать:

- 1) мислення;
- 2) відчуття (почуття);
- 3) бажання, воля, що зумовлює помисли та життєві кроки, вчинки, поведінку особистості [4].

Всі вони сполучені в одну гармонійну єдність і взаємно себе доповнюють допомагають. Тож вживання терміну «духовно-моральне виховання» цілком справедливе. У батьківській педагогіці воно являє собою ту частину життя сім'ї, яка пов'язана з формуванням душевних якостей і культурної поведінки дитини та належить до складного, багатофакторного процесу.

Справа вихователя – знаходити адекватні засоби впливу на вихованців, які сприяли б пробудженню у них вищих духовних почуттів [2].

Донести до дітей значення моральних та духовних категорій правди, справедливості, совісті, допоможуть малі фольклорні форми що стосуються зазначених цінностей, зокрема загадки: «Хто завжди правду каже?» (Дзеркало), прислів'я та приказки: «Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже», «Одна правда пересилує сотню неправда», «Два брехуни одної правди не скажуть», «Не все те правда, що байка каже», «Не одяг красить людину, а добрі

діла», «Не живи сам для себе, бо не вродився сам від себе», «Як не шкодила Кривда Правді, що не робила, а бачить нічого не вдіє» та багато інших. Як бачимо, золоті перлини народної мудрості відіграють важливу роль у вихованні високих моральних цінностей.

Діти мають усвідомлювати, що в житті, окрім радощів, є й горе, хвороби, самотність.

Тому вихователі ЗДО м. Мукачева використовують оповідання, розповіді, віршики з метою виховання у дітей почуття милосердя до хворих, немічних, бідних.

Починати формувати духовний потенціал дитини, сіяти зерна духовності в чисті душі, довірливо відкриті для добра і любові маємо з самого раннього віку. Чи кожний педагог здатний виконувати таку відповідальну справу?

Дослідження показали, що далеко не всі вихователі, мають необхідні для цього особисті якості. Вихователь повинен уміти об'єднати дітей, а також їхніх батьків у єдиний колектив, створити в ньому позитивну атмосферу, насичену взаємними почуттями дружби та любові й, що дуже важливо, стати його духовним центром [6].

Проте більшість педагогів цих функцій не виконують або виконують їх недостатньо. Не однакові й діти. Духовно розвинена дитина спрямована на добро й добротність, прагне до морального самовдосконалення, активно засуджує зло, вміє будувати з іншими людьми щирі, відверті стосунки. А дитина, недорозвинена духовно, не відчуває краси добра, а отже, не прагне його здійснювати, вдається до поганих вчинків. Такий малюк може виявляти жорстокість, ненависть, здатний до бунтівного вибуху тощо [5].

Треба починати з перебудови самого себе. Справжній педагог вчиться все своє життя, прагне постійного вдосконалення через самоосвіту.

Педагог любить усіх дітей без винятку прагне їх розуміти і відчувати. Діти також тягнуться до свого вихователя, можуть звернутися до нього з будь-якою проблемою.

Працюючи з дитиною, слід враховувати вплив родини на процес її духовного становлення. Тому з кожною родиною слід налагоджувати тісний контакт і починати робити це якомога раніше. На жаль, іноді недостатньо показати батькам шляхи розвитку в дитини духовності. Дуже часто відповідного виховання потребують і самі дорослі. Зважаючи на різний духовний рівень батьків, різними мають бути і форми впливу на них з боку педагога. Але спрямовувати їх слід передусім на підняття цього рівня.

Рекомендуємо педагогам і батькам пам'ятати, що важливо сьогодні здійснювати виховання дітей дошкільного віку на засадах християнської моралі, головний принцип якої: чини з іншими так, як хочеш, щоб чинили з тобою.

Ефективними засобами формування духовного світогляду є твори високого мистецтва: музичного, образотворчого, літературного, за умови відповідного педагогічного спрямування і впливу.

З метою формування у дітей духовних цінностей (правда, справедливість, любов тощо) доцільно проводити з малюками: заняття тематики «Джерела доброти», «Звернення до творця» «Любов понад усе» та ін.; спостереження за релігійними обрядами під час християнських свят; екскурсії до монастиря та інших культових споруд; розповіді про ікони; слухання казок; аналіз малих фольклорних форм (загадки, прислів'я, приказки), що стосуються зазначених цінностей; читання безцінних етичних мініатюр В. Сухомлинського, що і сьогодні слугують засобом пробудження у малят почуття милосердя до хворих, немічних, бідних; слухання музики, народних пісень, які дають можливість впливати на духовно-моральне виховання дітей, засівають душу маленької дитини моральними цінностями християнського світу [6].

Важливо використовувати і основний вид діяльності дошкільнят – гру, як один із «ключів» до виховання у дітей доброти, готовності завжди прийти на допомогу і здатність до жертвності, бажання більше віддавати, ніж брати, вміння розуміти почуття інших людей і визнавати за ними право на власну індивідуальність. (Цими іграми можуть бути різноманітні сюжетно-рольові,

рухливі, дидактичні, а особливо народні, які є важливим засобом для виховання у дітей позитивних рис характеру).

Формувати духовну особистість – одне з найважливіших і найскладніших завдань дорослого, адже для успіху в цій справі він сам має бути людиною високої духовності, еталоном правильної поведінки, високоморальним і високодуховним не лише на словах, а й у власних діях [3].

Працюючи з дитиною, слід враховувати вплив родини на процес її духовного становлення. Кожна родина повинна створити свій сімейний осередок духовності, отой Простір Любові, який конче потрібний кожному. Тому з кожною родиною слід налагоджувати тісний контакт і починати робити це потрібно якомога раніше.

Потрібно застосовувати з цією метою різні форми і методи роботи, зокрема проводити заняття, під час яких розширювати знання дітей моральне виховання, милосердя, оговорювати і оцінювати поступки героїв казок, оповідань, однолітків, переглядати фільми, відеозаписи на духовно-моральні теми. Також варто використовувати з метою виховання духовних цінностей у дітей загадки, прислів'я, приказки, народні ігри тощо.

Формами методичної роботи з вихователями можуть бути: педагогічні читання; науково-практичні конференції; педагогічні виставки, семінари, методичні об'єднання; школи передового досвіду, творчі групи; методичні фестивалі, методичні панорами; диспути, дискусії; методичний міст, методичні посиденьки, методичний ринг тощо.

Роботу з батьками можна організувати у вигляді індивідуальних бесід, батьківських зборів, педагогічних читань, анкетування тощо.

Проаналізувавши всю отриману інформацію, педагог має спланувати подальшу двосторонню виховну роботу з вихованцем та його батьками.

Батькам слід пояснювати необхідність встановлення між членами родини гармонійних стосунків, що передбачає співпрацю «на рівних», взаємодопомогу та взаєморозуміння, врахування інтересів одне одного, уникнення конфліктів,

прийняття компромісних рішень тощо. Щоб закріпити роз'яснювальну роботу, можна порекомендувати батькам відповідну літературу.

Під час батьківських зборів, бесід, консультацій можна обговорити різні питання становлення характеру дитини, проблемні ситуації в родині, дати слушні поради щодо виховання на засадах християнської моралі [6]. Ось декілька тем таких бесід: «Любити дітей – означає розуміти їх, поважати їхнє право на індивідуальність, ростити їх добрими, мудрими, чесними»; «Любов і взаємоповага в родині – запорука духовного розвитку дитини».

Проте уся виховна робота може звестися нанівець, якщо не продовжувати її цілеспрямовано на наступному етапі життя дитини – в період навчання в школі. Тому обов'язково повинна бути співпраця вихователя і вчителя першого класу, яка може здійснюватись у вигляді педрад, анкетувань, спільних педагогічних читань.

Вихователям також доцільно відвідувати батьківські збори в першому класі школи: цікавитися, як розвиваються їхні вихованці, давати педагогічні поради вчителям і батькам, спираючись на власний досвід.

Отже, духовний розвиток людини повинен починатися з самого раннього віку і триває все її життя. Формування духовності дитини відбувається під впливом людей, які її оточують. Саме тому так важливо об'єднати в цій нелегкій справі родину, дитсадок і школу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ, 2000.
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод, посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.
3. Концепція національного виховання за ред. Ю. Д. Руденка. *Освіта*. 1996. № 4. С. 7.
4. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка. Київ, 2007. С. 92–105.
5. Химич Н. На засадах християнської моралі. *Дошкільне виховання*. 2008. № 6. С. 14–16.
6. Химич Н. Відроджуємо духовність. *Дошкільне виховання*. 2009. № 12. С. 3.

References

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini [Basic component of preschool education in Ukraine]*. 2000. Kyiv.
2. Kononko, O. L. ed., 2003. *Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini [Commentary on the Basic component of preschool education in Ukraine]*. Kyiv: Ed. journal "Preschool Education".

3. Kontseptsiiia natsionalnoho vykhovannia za red. Yu. D. Rudenka [The concept of national education, edited by Yu. D. Rudenko]. 1996. *Education*, 4, p. 7.
4. Ponimanska, T. I., and Dychkivska, I. M. 2007. *Doshkilna pedahohika [Preschool pedagogy]*. Kyiv.
5. Khymych, N. 2008. Na zasadakh khrystyianskoi morali [On the basis of Christian morality]. *Preschool education*, 6, pp. 14–16.
6. Khymych, N. 2009. Vidrodzhuiemo dukhovnist [Reviving spirituality]. *Preschool education*, 12, p. 3.

УДК 378.147:[069:338.488.2:640.4:640.43](045)

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ У СФЕРАХ МУЗЕЙНОЇ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мілашовська О.І., Шитікова Т.В.

THE ROLE OF UNIVERSITY EDUCATION IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN THE FIELDS OF MUSEUM AND HOSPITALITY

Milashovska Olha, Shytikova Tetiana

В статті досліджено важливу роль університетської освіти у професійному розвитку в сферах музейної та готельно-ресторанної діяльності. Автор аналізує сучасний стан освітніх програм, які спрямовані на підготовку фахівців для цих галузей, а також вивчає вплив університетської освіти на професійний розвиток випускників та їх успішність на ринку праці. Стаття розглядає ключові аспекти навчального процесу, включаючи академічні програми, практичні навички та можливості стажування, які сприяють формуванню конкурентоспроможних кадрів у галузях музейної та готельно-ресторанної сфер. Вона також розглядає потребу у постійному оновленні навчальних програм та підтримці співпраці між університетами та працедавцями для відповідності вимогам сучасного ринку праці та забезпечення високої якості підготовки фахівців. Наприкінці статті робиться висновок про важливість університетської освіти як ключового фактора у професійному розвитку та підвищенні ефективності роботи у музейній та готельно-ресторанній галузях.

Ключові слова: університетська освіта, музейна справа, готельно-ресторанна справа, підготовка фахівців, майбутні виклики, трансформація.

The article explores the crucial role of university education in professional development in the fields of museum and hospitality management. The author analyzes the current state of educational programs aimed at preparing professionals for these sectors, as well as examines the impact of university education on the professional development and success of graduates in the job market. The article examines key aspects of the learning process, including academic programs, practical skills, and internship opportunities that contribute to the formation of competitive professionals in the museum and hospitality sectors. It also discusses the need for continuous updating of educational programs and

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>